

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

No9
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 1136 sahifa,
2-sentyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayeva X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabgacha ta'lim tashkiloti innovatsion faoliyatini rivojlantirish jarayoni.....	14
Ibragimova Gulsanam Nematovna	
Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim metodikasida qo'llanilishi va o'qituvchi kompetentligiga ta'siri	22
Abduyev Sheroz	
Boshlang'ich ta'limda "tabiatshunoslik" fanini raqamli platformalar orqali o'qitish metodikasini takomillashtirish: 5e modeli asosida dizayn, baholash va joriy etish.....	25
Ahmadaliyev Shohruh Bahromjon o'g'li	
Ingliz va rus leksikografiyasida o'zbek milliy taom nomlarining lingvistik tahlili	30
Bobojonova Zarina Rashidovna	
Rahbarlarda til bilish darajasi va hissiy intellekt (eq): o'zaro bog'liqlikni o'rganish	34
Isaqulova Baxtigul Xo'jamovna	
Frazeologizmlarni o'rgatishda matn asosida integratsiyalashgan dars modeli: xorijiy til o'rganuvchilar tajribasi	38
Jumayeva Sadbarg Mirolimovna	
O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari: rivojlangan davlatlar tajribasi tahlili	42
Karimova Moxichehra Rixsibayevna	
Rus va ingliz tillarida sharqona realiyalarning leksik-semantik tasnifi	46
Kulmamatova Aziza Do'stmamat qizi	
TRIZ metodikasi asosida texnokratik bolalar bilan ishlash tizimini takomillashtirish	50
Orifjonova Mavludaxon Abduqaxxor qizi	
Raqamli ta'lim muhitida pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish.....	53
Raximberganova Munajat Muzaffar qizi	
Structure of Social Conflict and Stages of its Development	57
Zaynutdinova Shahnoza Yuldashevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini baholash va rag'batlantirish tizimini takomillashtirish.....	60
Abduraxmonova Nigoraxon Akramali qizi	
Expression of National Mental Characteristics in the Uzbek Lullaby.....	64
Alimbayeva Shaxlo Tursunovna	
Bo'lajak "texnologiya" fani o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashda kreativ kompetentlikni rivojlantirish tizimining pedagogik zarurati	69
Avazov G'oyibnazar Berdiyevich	
Bo'lajak tarbiyachilarda integratsiyalashgan ta'lim faoliyatini rivojlantirish orqali kommunikativ salohiyatini shakllantirish	72
Baratova Yulduz Asadullayevna	
Umumta'lim maktablarida molekulyar fizikani o'qitishning hozirgi holati	76
Boymirov Sherzod Tuxtayevich, Xudoynazarova Visola Musurmonqul qizi	
Ingliz tilini o'qitishda talabalarning mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini akt vositasida rivojlantirish	80
Ergasheva Sevaraxon Ravshanjon qizi	
Maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish istiqbollari.....	84
O'rinova Feruzaxon O'ljayevna, Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi	
IIV litsey o'quvchilarining liderlik kompetensiyasini rivojlantirishning psixologik xususiyatlari.....	90
Gadoyeva Dildora Baxtiyorovna	
Improving the System of Human Resource Capacity Management in Higher Education Institutions: Evidence from Uzbekistan	98
Imomov I., Umirova D.	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni mantiqiy va tanqidiy fikrlashga o'rgatishning zamonaviy usullari.....	104
Iskandarova Munisa Bahodir qizi	
Tarbiyachi-pedagoglarning emotsional kompetensiyasini rivojlantirish	107
Jovmirzayeva Nargiza Quvondiqovna	

Maktabgacha ta'lim yoshdagi giperaktiv bolalarga ta'lim berishning pedagogik-psixologik usullari.....	110
<i>Jo'rayeva Nargiza Toirovna, Kamalova Sarvinoz</i>	
Blum taksonomiyasi asosida ilmiy kompetentlikni takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	113
<i>Mustafayeva Nilufar Ulashovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi ovoz buzulishiga ega bolalar bilan guruhli mashg'ulotlarni tashkil qilish	117
<i>Umida O'tbasarova Mexmanovna, Maksudbekova Xovvajon Xamidbek qizi</i>	
Bolalar jamoasida do'stona munosabatlarni shakllantirishda rivojlanish markazlarida loyiha asosida o'qitish texnologiyasidan foydalanish usullari	121
<i>Quronova Ismigul Xolmurod qizi</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda innovatsion metodlar orqali o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	126
<i>Rustamova Davlatxon Toyirjon qizi</i>	
Oliy ta'limda tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishning innovatsion modellari	131
<i>Sanayeva Surayyo Bobonazarovna</i>	
"Tibbiy radiologiya" fanini o'qitishda pedagogik muloqot orqali tanqidiy operativ muloqotni o'stirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	139
<i>Shukurova Sevara Ilhomovna</i>	
Improving High Jump Techniques	143
<i>Tajimbetov Anvar Tengelbayevich</i>	
Filologik va ijtimoiy-siyosiy fanlarda ta'lim jarayonining innovatsion metodlari.....	146
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Понятие логического мышления и его особенности у младших школьников.....	149
<i>Ахмаджонова Нозима Нодиржон қизи</i>	
Интеграция психологии, обучения английскому языку, дошкольного образования и туризма: междисциплинарная модель формирующего опыта	152
<i>Омонуллаева Дилофуза Асадулла қизи</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'yin faoliyatida ijtimoiy motivlarni shakllantirish usullari.....	157
<i>Abduvaxobova Nodira</i>	
Boshlang'ich ta'limda kognitiv faollikni rivojlantirishning afzalliklari.....	160
<i>Ismailova Nozima Umaraliyevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini matnни tahlil qilishga o'rgatishda zamonaviy yondashuvlarning ahamiyati.....	164
<i>Utanbayeva Dildora Abdixadirovna</i>	
Dorivor o'simliklar kursini o'qitish metodikasini takomillashtirishda keys texnologiyalaridan foydalanish	168
<i>Mirzaboyev Timur Bisenbay o'g'li</i>	
Oliy ta'lim talabalarida ijtimoiy-axloqiy kompetensiyani rivojlantirish: empirik tadqiqot natijalari	171
<i>To'raqulov Akbar Rustam o'g'li</i>	
Gerontotexnologiya ijtimoiy-pedagogik innovatsiya sifatida	175
<i>Temirova Muyassar Abdulkarim qizi</i>	
O'quvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda Sharq mutafakkirlarining qarashlaridan foydalanish	180
<i>Raximova Surayyo Otabek qizi</i>	
Yoshlarni kasb tanlashda ruhiy tayyorgarlik va shaxsiy qobiliyatlarni baholash.....	183
<i>Biysenov Temirbek Taumuratovich</i>	
Talabalarni ta'limiy qadriyatlar asosida pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimini takomillashtirishning ahamiyati.....	188
<i>Choriyeva Surayyo Choriyevna</i>	
Differences Between Computer-Based and Paper-Based Assessment in Inclusive Education.....	192
<i>Davidova Sayyora Sirojiddin kizi</i>	
Raqamli muhit sharoitida ma'naviy-axloqiy tarbiya jarayonining pedagogik modeli va tajriba-sinov natijalari.....	196
<i>Donayeva Nozimaxon Norbo'tayevna</i>	
Intellekt xarita yordamida o'quvchilarda "emotsional intellekt"ni rivojlantirish.....	201
<i>G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich</i>	
Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarda o'yin faoliyatining psixologik-pedagogik ahamiyati.....	206
<i>Isayeva Mushtariy Alisher qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarini innovatsion yondashuv asosida boshqarishning nazariy asoslari	210
<i>Mannanova Nargiza Xaydarovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Ingliz tilini o'rgatishda ona tilidan keng foydalanishning salbiy va ijobiy jihatlari215 Masharipova Kumushoy Amin qizi
	The Relationship Between Critical Thinking and Reading Comprehension in Primary School Students.....218 Mavlonova Dildora Shukhrat kizi
	Tasviriy san'at mashg'ulotlarida zamonaviy metodlardan foydalanish222 N. K. Musayeva, U. O. Ziyatova
	Singapurning ta'lim falsafasi: korporativ madaniyatni ma'naviy-ma'rifiy rivojlanish bilan integratsiyalash ...226 Nishonov Xayrulla Xolmirzaevich
	The Anthropocentric Paradigm in Modern Linguistics: Cognitive Linguistics and Linguacultural Studies in The Study of Language, Consciousness, and Culture230 Rajabova Shaxlo Shodmonovna
	Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimini rivojlantirish va uning sifatini oshirishda nostandart yondashuvning ahamiyati234 Ramazonova Salomat Saidovna
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kreativ sinflar ishini tashkil etishga tayyorlash238 Saidova Gulruh Halim qizi
	O'zbek oilalarida ota-ona va farzand munosabatlarini tashxis qilishning psixologik xususiyatlari (Farg'ona vodiysi misolida).....242 Turg'unboeva Azizaxon G'ulomovna
	Сущность и специфика развития билингвизма у детей дошкольников246 Истамова Нигора Азимжановна
	Zamonaviy rahbarning innovatsion boshqarish texnologiyalaridan foydalanishning afzalliklari249 Xakimova Dildora Mashrabjonovna
	Креативный подход к развитию лингвометодического мышления студентов-филологов253 Ходжаниязова Айгуль Айтмуратовна
	Umumta'lim maktablarida tarbiya darslarini tashkil etish ijtimoiy zarurat sifatida257 Rashidova Gulnoza G'ulomovna
	Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati261 Xaydarov Sulaymon Amirqulovich
	Xronotop nazariyasiga tahliliy yondoshuvlar va qarashlar.....265 Avazov Vahabjon Tolibjon o'g'li
	Ko'zi ojiz bolalarning rus tili darslarida nutqiy kompetensiyasini shakllantirishning psixopedagogik asoslari268 Abduraximov Asror Sultonali o'g'li
	Maktabgacha yoshdagi bolalarda kasblar haqida dastlabki tasavvurlarni shakllantirishning psixologik-pedagogik asoslari.....271 Adizova Nilufar Quvondiq qizi
	Zamonaviy media texnologiyalarini ta'lim jarayoniga qo'llashning zarurati274 Alimov Asadulla Urokbayevich
	Maktabgacha yoshdagi bolaning rivojlanishida ijtimoiy muhitning ta'siri278 Alimova Umida Jumaboy qizi
	Kognitiv yondashuv asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalari grammatik va diskursiv kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy modeli va pedagogik texnologiyasi.....282 Dadadjanova Feruza Muhammadyusupovna
	Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarining rivojlanish tarixi va ommalashuvi.....286 Hojiyeva Maftuna Ulug'bekovna
	Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida raqamli resurslardan foydalanish orqali adabiy kompetensiyani rivojlantirish289 Islomova Xafiza Azamatovna
	Ona tili o'qitish metodikasi fanidan mustaqil ta'limni tashkil etish.....293 Ismadiyorova Nafisaxon Ibroximjon qizi
	Axloqshunoslikning global muammolari va texnikaviy muhitning inson hayotiga ta'siri.....298 Kozimova Nargiza Istam qizi
	Ichki ishlar organlari xodimlarida kasbiy kompetentlikni oshirish va baholash usullarining xalqaro tahlili303 Mamatqulova Sanobar Ismatillayevna, Eshmurzayev Yigitali Shokirovich, Kadirova Durdonaxon Rustamovna
	Tabiiy fanlarda bilingval ta'lim va CLIL yondashuv309 Mannobxonova Muqaddamxon O'ktamxon qizi

Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda pragmatik muammolar va ularning yechimlari	313
Maxmudova Nigoraxon Boyqo'zi qizi	
Poshshoxo'ja Ibn Abdurahobxo'janing "Miftoh ul-adl" asaridagi pedagogik qarashlari.....	317
Muzaffarova Farida Muxtor qizi	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matn tushunishni shakllantirishda germenevtik metodlarning nazariy asoslari	321
Nazirova Shaxnoza Oдинаjon qizi	
Axborot iste'moli madaniyatini rivojlantirishda raqamli gigiyena va internet xavfsizligi.....	324
Ramazonov Jahongir Djalolovich	
Informatika fanini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar	328
Sadinov Otabek Vaxodirovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarning ijtimoiylashuvida musiqa fanining ta'siri.....	332
Shahobiddinova Zilola Orif qizi	
Madaniy-ijtimoiy va ta'limiy omillarning bolalarning aqliy rivojlanishiga ta'siri	335
Shirinov Otabek Tuvalovich	
Tadqiqot metodi vositasida o'quvchilarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirish.....	338
Suyarov Kusharbay Tashbayevich	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kommunikativ kompetensiyasi va nutq madaniyati.....	342
Saipova Hilola Abduhamitovna	
"Ekologik ochiq o'yinlar" 5–7 yoshli bolalar uchun.....	346
Tangirov Zoir Xo'jakulovich	
Yuqori malakali taekvondochilarni o'ziga xos genetik xususiyatlarini hisobga olgan holda sport seleksiyasi.....	350
Tursunaliyev Ulug'bek Shavkatjon o'g'li	
Musiqa maktabi o'quvchilarida madaniy qadriyatlar va ustoz-shogird an'analarining uzluksiz rivojlanishi ..	353
Seytanov Bayrambay	
Imom Buxoriyning "Al-Jome' as-sahih" asari talabalarda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirish omili sifatida	356
Abduhalimova Nigora	
O'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishda AKT vositalaridan foydalanishning metodik asoslari.....	359
Abdullayeva Zarnigor Usubjon qizi	
Коммуникативная компетентность и культура общения преподавателей начальных классов	364
Арысланбаева Анора Бердаховна	
Проблемы методической подготовки учителей в развитие дискурсивной компетенции по РКИ у учащихся уровня В1 средних общеобразовательных школ Узбекистана	366
Набиева Зарнигор Муминжон кизи	
"Tarbiya" darslari orqali o'quvchilarda huquqiy savodxonlikni rivojlantirish.....	369
Atamuradov Xasan Yuldoshevich	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv ta'limga tayyorgarligi: pedagogik va psixologik asoslari	374
Baxromova Guljamol Dilshodjon qizi	
Tajriba metodlari orqali maktab o'quvchilarida tabiat hodisalarini bashorat qilish ko'nikmalarini shakllantirish.....	378
Baxtiyor Imanov, Begali Xoliqnazarov	
Bo'lajak pedagoglarning tashkillashtiruvchi-boshqaruvchilik kompetentligini shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari.....	384
Japparbergenova Indira Bayramovna	
Integrativ yondashuv asosida biologiya fanidan olimpiada masalalarini yechish metodikasi.....	387
Jumanov Muratbay Arepbaevich, Raxmatov Uchkun Ergashevich	
Darslarni tashkil qilishda 4K modelini qo'llash imkoniyatlari.....	393
Kadirov Tulkin Baxridinovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga tasviriy faoliyatning noodatiy usullarini o'rgatish metodikasi.....	397
Maxmudova Nasiba Nurmuxammetovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida funksional savodxonlik tushunchasini ilmiy-pedagogik asoslash masalalari.....	406
Mirzaliyeva Gulhayo Abdulazizovna	

So'rovga asoslangan ta'lim texnologiyasining bosqichlari va qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish	410
Orifjonova Iroda Orifjon qizi, Ochilova Mehrubon Suratovna	
Dermatovenerologiya fanini CASC (Critisize, Analyze, Summarize, Conclude) modeli orqali o'qitish va uning talabalar klinik kompetentligini oshirishdagi o'rni	415
Po'latov Boburbek Ta'lat o'g'li	
Sport faoliyatida stress holatini tadqiq etishning nazariy asoslari.....	419
Ruzmatova Nigina Shotilla qizi	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini kreativlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish.....	422
Uchqunova Adiba Roziq qizi	
7-sinf adabiyot darslarida nutqni rivojlantiruvchi o'quv topshiriqlari tahlili.....	427
Umurova Farangiz Askarboy qizi	
O'zbek tilida fe'l birikmalarining pragmatik funksiyalari va ularning ingliz tili bilan qiyosi	430
Xudoynazarova Dildora Shonazar qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi.....	433
Zayniddinova Mahzuna Baxtiyorovna	
Фольклор и время: формирование речевых навыков у детей начальной школы	439
Ниязова Хилола	
Xalq o'yinlari – jismoniy va ma'naviy tafakkur omili	443
Turg'unoy Ahmadjonovna Egamberdiyeva, Ergashoy Valijonovna Salimjon qizi	
Использование проектной деятельности для формирования языковой компетенции	446
Чаршамова Мехрийбан Уразбаевна	
Farzandlarni kelajak kasblariga tayyorlash.....	449
Hamroyeva Komila Axmatovna	
Talabalar analitik kompetentligini analitik-diaagnostik pedagogik metodlar orqali takomillashtirishning pedagogik shart-sharoitlari.....	455
Batirov Kamoliddin Zuhriddinovich	
Universal ta'limiy faoliyatlar: shaxsga xos universal ta'limiy faoliyatlar	458
Abdullayev A'zimjon Abduvali o'g'li	
Kasbiy motivatsiya – bo'lajak o'qituvchilarning raqobatbardoshligini shakllantirish omili	461
Melikova Elnora Shuxratovna	
Shaxsning kompetentligi va uni shakllantirish omillari.....	465
Usmonova Dilobat Elmurodovna	
"Nutq o'stirish metodikasi" fanining didaktik asoslarini takomillashtirish.....	469
Davlatova Ra'no Haydarovna	
Межэтническое взаимодействие в культурных координатах Востока и Запада: нормы, ценности, модели поведения.....	473
Айдарова Диана Смутуллаевна	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarining nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni	481
Abdumajitova Sayyohat Abduqosimovna	
Tibbiyot ta'limida talabalarning kommunikativ va tashkiliy kompetensiyalarini rivojlantirishning integrativ yondashuvi va baholash mexanizmlari	484
Abduraimov Abbosbek Odiljon o'g'li	
Talabalarga ingliz tilini o'qitishda virtual reallikdan foydalanishning innovatsion tizimi.....	488
Alimova Maftuna Ravshanbek qizi	
Mustaqil O'zbekiston sharoitida rezerv va zahiradagi ofitserlar tayyorlash tizimining dolzarbligi.....	491
Aliyorov Alijon Bo'rievich, Teshaboyev To'liqinboy Yoqubovich	
Ekologik barqarorlikka erishishda ekologik ta'lim va tarbiyaning ahamiyati hamda O'zbekiston ta'lim tizimidagi holati.....	496
Bahodirjon Omonov	
Ona va bola o'rtasidagi psixologik munosabatlar tizimida nevrotik holatlarning shakllanishi	500
Bekmirov Tolib Rashidovich	
Effectiveness of Forming a Tolerant Thinking in Future Social Work Specialists	504
Ergashev Ikhtiyor Bakhtiyor ugli	
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi professor-o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni.....	507
Fazlidjanova Nilufar Xikmatovna	

Indicators and Diagnostic Approaches for Dyslexia in Primary School Students.....	510
<i>Gaziyeva Saida Turgunovna</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarda diqqat va xotirani rivojlantirish metodlari	514
<i>Jo'rayeva Nargiza Toirovna, Kamalova Sarvinoz</i>	
Ona tili darslarida esse yozish orqali kreativ fikrlashni shakllantirishning samarali metod va usullari.....	517
<i>Kabulov Inamjan Sharipbayevich</i>	
O'quvchi yoshlarning hayotiy maqsadlarini shakllantirish bo'yicha yondashuvlar	521
<i>Karimova Saida O'ktamovna</i>	
O'quvchilar ovozini rivojlantirishda qo'shiq kuylash malakalarini shakllantirishning ahamiyati	526
<i>Karshiyeva Diyora Abdusakim qizi</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalari va ularning dasturchilar tayyorlashdagi o'rni.....	532
<i>Mastonov Jahongir Mamatqul o'g'li</i>	
Zamonaviy asarlar tanlashning pedagogik va didaktik asoslari.....	535
<i>Musaboyeva Zulfira Iqboljon qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining elektron didaktik ta'minotini rivojlantirish metodikasi	541
<i>Narbayev Farrux Sharafbayevich</i>	
Mentorlik asosida yoshlarning ijtimoiy-pedagogik moslashuvi yuzasidan olib borilgan tadqiqotlar tahlili.....	548
<i>Nazarova Nigora Ravshanovna</i>	
Zamonaviy baholash texnologiyalarining o'quvchilar motivatsiyasiga ta'siri	551
<i>Norova Nilufar Norbo'ta qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mantiqiy kompetensiyalarini rivojlantirishning elektron metodikasi.....	555
<i>Olimov Bahriddin Jalol o'g'li</i>	
Tanqidiy fikrlash va 4K kompetensiyalarining pedagogik-psixologik mohiyati	560
<i>Qizlarxon Azizova</i>	
Ona tilida so'z turkumlari va ularni ajratish tamoyillari.....	565
<i>Shadmankulova Dilyarom Xalikovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish.....	569
<i>Shodiyeva Dilnoza Qodirovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativlik kompetentligini rivojlantirishni o'rganish – pedagogik muammo sifatida	572
<i>Toshpo'latova O'g'iloy Abdurahmon qizi</i>	
Inklyuziv ta'limda o'qituvchilarning roli va tayyorgarligi.....	576
<i>Xasanova Iroda Ikromjon qizi</i>	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida kompozitsiyaga oid kompetensiyalarini rivojlanirish	580
<i>Xasanova Munisa Ziyodillo qizi</i>	
Влияние природы, количества, дисперсности и технологии введения наполнителя на свойства композиционных материалов	584
<i>Алимбаев Айбек Байрамович</i>	
STEM ta'limi va sun'iy intellekt: Qoraqalpog'iston maktablari uchun integratsiya hamda amaliy bo'lim	586
<i>Jumamuratov Perdebay Tileubayevich</i>	
Интерактивный метод как средство активизации всех учащихся на уроках родного языка	589
<i>Тажбенова Дина Куанышовна</i>	
Эффективность цифровых технологий в системе образования Узбекистана.....	591
<i>Усмонова Фируза Муродовна</i>	
Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak o'qituvchilarda jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi ...	595
<i>Yo'ldosheva Mohidil Sobirjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetensiyasini innovatsion yondashuv asosida rivojlantirishning pedagogik zarurati	599
<i>Qurbonova Muxayyo Oltiboyevna</i>	
Mahmudxo'ja Behbudiy merosi, jadid maktablarining g'oyaviy asoslari va ta'limdagi modernizatsiya yo'nalishlari	602
<i>Mirzoyeva Nigora Shavkatjonovna, Abdisamatov Ozodbek</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishini takomillashtirish metodlari.....	605
<i>Nishonova Ra'noxon Abdullojon qizi</i>	
Borrowed Proper Nouns in English and Uzbek: a Comparative Analysis.....	608
<i>Amirqulova Feruza Abdurashidovna</i>	

Ingliz tilini o'qitishda autentik videolarning amaliy samaradorligi.....	613
Dusmurodova Iroda Quvonovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari samaradorligini ta'minlashda direktor va pedagog xodimlarning hamkorlikdagi faoliyati.....	616
Olimjonova Odina Hasanxon qizi	
Boshqaruv psixologiyasi terminlarini tarjima qilish muammolari va ularni hal qilish yo'llari.....	620
Dilafuz Norboyeva	
"Kommunikativ kompetensiya" tushunchasining xorijiy va milliy manbalarda talqini: qiyosiy tahlil.....	624
G'ulomova Begoyim Elmurod qizi	
Ijtimoiy tarmoqlardagi jinsiy jinoyatlarning psixologiyistik tomonlari	627
Rahimqulova Lobar Hamro qizi	
К вопросу обучения местоимению в корейском языке	631
Muxiddinova Mалика Батировна	
The Importance and its Development Models of Critical Thinking	634
Khasanova Shokhista Mirzaakhmad kizi	
Gipertoniya kasalligining rivojlanishida sotsio-emotsional intellektning ta'siri	639
Alimirzayev Nodirbek Avazbek o'g'li	
Integratsiyalashgan va interaktiv yondashuvlar orqali o'qish tushunishini o'rgatish.....	643
Aliqulova Mohinur	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida direktorlarning shaxsiy kasbiy fazilatlarini shakllantirish.....	647
Choriyeva Durdona Anvarovna, Ravshanova Noila	
Didactic Potential of Innovative Methods in Teaching Biophysics Module	652
Choriyeva Mahfuza Sadriddinovna	
Notiqlik mahoratini rivojlantirishning tarixiy pedagogik ildizlari	657
Ismoilov Usmonjon Baxramjon o'g'li	
Kartografiya darslarini zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan boyitish yo'llari.....	660
Jololdinov Asror Toshmurovich	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining kichik guruh tarbiyalanuvchilariga yo'l harakati turlari bo'yicha xavfsizlik talablarini o'rgatish.....	664
Jumayev Yunus Rashidovich	
Texnika yo'nalishidagi talabalarini ingliz tilini multimedia asosida o'qitishda o'quv modullarini loyihalash...	670
Maxmudova Shaxnozaxon Odiljon qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarni sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish jarayonida tanqidiy fikrlashga o'rgatish	674
Mirzayev Akramjon O'ktamjonovich, Sobirova Munavvarxon Qaxramonjonovna	
Tajovvuz emotsiyasini tafsiflovchi fe'llar	677
Normaxmatova Feruza Ruziboyevna	
O'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish usullari	681
Otegenov Berdibay Menglibaevich	
Texnika yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetensiyalarini avtomatlashtirilgan loyihalash tizimlari asosida rivojlantirish muammolari	684
Pozilova Shaxnoza Xaydaraliyevna, Xolmirzayeva Gulchehra Tulanovna	
Faoliyatli yondashuvning nazariy asoslari: talabalar nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishda zamonaviy metodologik tamoyillar.....	689
Qurbonova Gulmira Alisher qizi	
Maktab o'quvchilarida xalqaro baholash dastur talablari asosida hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishning nazariy asoslari	693
Radjapov Ruslanbek Sarsenovich	
Raqamli ta'lim texnologiyalari yordamida bo'lajak fizika o'qituvchilarining ijodiy-intellektual kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi.....	697
Shoyzakova Hilola Yusuf qizi	
Talabalar ehtiyojlari va qobiliyatlari asosida oliy ta'limda differensial yondashuvni amalga oshirish strategiyalari	701
Sultonova Farangiz Alisherovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ma'naviyatini oshirishda kitobxonlikni keng targ'ib qilish	706
Usmanova Maxfuza	
Talabalarda axloqiy qadriyatlarni singdirishning pedagogik asoslari	709
Xolov Olimjon Chorshamiyevich	

Iqtidorli o'quvchilar bilan ishlashda tafakkurni rivojlantiruvchi o'yinlardan foydalanish metodikasi.....	712
<i>Ziyomiddinova Nilufar Avazbekovna</i>	
Влияние социальных сетей на формирование мировоззрения учащихся младшего подросткового возраста.....	716
<i>Ибрагимова З. И.</i>	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy rivojlantirish metodikasi	720
<i>Axmedov Juraboy Raxmonberdiyevich</i>	
Oliy ta'lim talabalarida ma'naviy-axloqiy madaniyat samaradorligini oshirishda jadid pedagogik merosining o'rni	725
<i>Raxmatova Dilbar Anvar qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish usullari	730
<i>Xaitova E'zozaxon Baxrom qizi</i>	
Sun'iy intellektdan foydalanib bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini innovatsion faoliyatga tayyorlash mexanizmlari	734
<i>Nurmamatov Zuxriddin Shavkat o'g'li</i>	
Maktabgacha yoshidagi bolalarning ijtimoiy-hissiy kompetensiyalarini rivojlantirishda nutq o'stirish faoliyatining o'rni	737
<i>Toshpulatova Nargiza Abduraimovna</i>	
Xalq og'zaki ijodi orqali bolalarga tabiatni asrash va unga g'amxo'rlik munosabatlarini shakllantirish usullari	741
<i>Bo'riyeva Fayyoza Baxodirovna</i>	
Maktab ta'limida o'quv tadqiqot ishlarini tashkil etish – pedagogik muammo sifatida	745
<i>Jurayeva Umida Yuldashевна</i>	
Texnologiya o'qituvchilarining professional kompetentligini shakllantirish texnologiyasi	748
<i>Qalandarova Urinposhsha Yuldashovna</i>	
Raqamli ta'lim vositalari yordamida maktabgacha yoshdagi bolalarda kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish ..	752
<i>Xodiyeva Nilufar Sherzod qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativlik kompetentligini rivojlantirishni o'rganish – pedagogik muammo sifatida.....	756
<i>Toshpo'latova O'g'iloy Abdurahmon qizi</i>	
Bo'lajak biologiya o'qituvchilari kasbiy kompetentligini rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlarning didaktik imkoniyatlari	759
<i>Pardaeva Matonat Salimovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda nutqni rivojlantirish orqali emotsional intellektni shakllantirish	764
<i>Omonillayeva Maxfuza Ilyosjon qizi</i>	
Основные научные подходы различных учёных об организации самостоятельной работы студентов	768
<i>Чернова Татьяна Алексеевна</i>	
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi professor-o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni	772
<i>Fazlidjanova Nilufar Xikmatdjanovna</i>	
Ta'lim muassasalarida jismoniy madaniyat ta'limi samaradorligiga erishishda zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	775
<i>Xolikov Akmal Tajidinovich</i>	
Oliy ta'limda korrupsiyaga qarshi kurashish va uni oldini olish.....	778
<i>Axmedova Dilnora Kobiljonovna</i>	
Психологическая устойчивость к стрессу: опыт и открытия в Узбекистане	781
<i>Туракулова Дурдона Боходировна</i>	
Virtual ta'lim sharoitida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda samaradorlikni oshirish	784
<i>Tajibayeva Xurshida Djumamuratovna, Pirmanov Mansur Qadirbayevich</i>	
Развитие иноязычной межкультурной компетенции студентов в системе профессионально ориентированного языкового образования: роль паремий в формировании межкультурной коммуникации	788
<i>Амануллаева Камола Муминовна</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarining nutqini o'stirishda innovatsion metodikalarni qo'llash tendensiyasi.....	794
<i>Erhanova Nasiba Absayitovna</i>	

Akademik ijro mahoratini rivojlantirishda xavaskor xor rahbarlar uchun zamonaviy pedagogik yondashuvlar	797
Yuldosheva Sadoqat Iloxomjonovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning nutq rivojlanishida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning me'yoriy-huquqiy asoslari	801
Djamolova Noila Zayniddinovna	
Ta'lim va tarbiya jarayonida ulug' mutafakkirlarning odob va axloqga oid ilmiy merosidan foydalanishning o'ziga xos jihatlari	807
Ergasheva Dilnoza Mamasharifovna	
Tayyorlov guruh bolalarini kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari	810
G'afforova Hurriyat Yangiboyevna	
Bo'lg'usi o'qituvchilarni media ta'limdan foydalanishga o'rgatish	814
G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi	
Bo'lajak pedagog kadrlarning boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari	817
Jalolova Feruza Mirkamol qizi	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilar ijodiy tafakkurini rivojlantirish muammolari va yechimlari	822
Jumayev Xushboq Soatmumin o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kasb motivlari barqarorligiga guruhii jipslikning ta'siri	827
Jumayeva Malika Aliyevna	
Jismoniy tarbiya darslari jarayonida maktab yoshidagi bolalarning jismoniy sifatlarini rivojlantirish	831
Kamardinov Baxtiyor Kamardinovich, Azimqulova Shaxlo Baxtiyor qizi	
Maktab va oila hamkorligida boshlang'ich ta'lim o'quvchilarini she'r yodlash qobiliyatini shakllantirish	837
Karimova Shoxsanam Islomovna	
Turkistondagi jadidchilik harakatining o'ziga xosligi va maktablardagi ta'lim tizimi	840
Karimova Zarrina	
Umumiy o'rta ta'lim maktablari boshqaruvida ijobiy ijtimoiy munosabatlar muhitini shakllantirishdagi tashqi ta'sirlar	843
Maryam Raximova	
Tarbiya ijtimoiy-madaniy hodisa sifatida: an'anaviy qadriyatlar va zamonaviy pedagogik yondashuvlar uyg'unligi	848
Muhammadiyah Feruza To'prakulovna	
From Access to Success: Advancing Inclusive Education in Universities	852
Nutfiyeva Dildora	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini kasbiy tayyorgarligining pedagogik mexanizmlari	856
O'tasheva Lola Shoto'rayevna	
Kognitiv yondashuv asosida ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarida ingliz tilini tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish samaradorligini o'rganish	859
Qudratova Sultonposhsha Otabek qizi	
Klinik amaliyotda tibbiyot talabalarining stressni boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishning innovatsion metodlari	864
Sobirov Qobuljon G'ofirjon o'g'li	
Ingliz tilini ikkinchi xorijiy til sifatida o'qitishda leksik derivatsiyalarning ahamiyati	868
Abdusattarov Mavlon Sherali o'g'li	
Tasavvuf adabiyotining paydo bo'lish omillari	872
Ahmadova Shohsanam Sodiq qizi	
Ichki ishlar akademiyasi kursantlarining favqulodda vaziyatlarda qaror qabul qilish jarayonini takomillashtirishning nazariy metodologik asoslari	875
Kadirova Sayyora Madaminovna	
Maktab fizika kursini o'qitishda ekologik tarbiyani shakllantirishning pedagogik asoslari	878
Karimov Abdurahmonjon Ma'rufjon o'g'li	
Til o'rgatishda zamonaviy usullardan foydalanishning samaradorligi va joriy etish strategiyalari	882
Muxammadjonova Nafisa Rustam qizi	
O'quvchilarning fizika faniga oid umumiy kompetensiyalarini shakllantirishda elektron va mobil ta'lim platformalaridan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	885
Najmiddinova Murat Kamolovich	
Sun'iy intellekt asosida talabalarining falsafiy tafakkurini rivojlantirishning metodologik asoslari	890
Nodirbekov Furqatbek Umarjon o'g'li	

Jadidlarning milliy ta'lim paradigmasi asosida OTM talabalarida milliy identlikni (o'zlik) rivojlantirish.....	894
<i>Ortiqboyev Soxibjon Inomjon o'g'li</i>	
Shifokor shaxsini tarbiyalashda empatiya va axloqiy qadriyatlarning o'rni.....	897
<i>Tajiboyeva Odinaxon Rustamjon qizi</i>	
Features of Flipped Learning to Improve Speaking Proficiency.....	901
<i>Tojiyeva Matluba Mahmud kizi</i>	
Socio-Cultural Approach to Teaching English to Students of Economic Specialties.....	904
<i>Xamdamova Nilufar Esanovna</i>	
Pedagogik mahorat.....	908
<i>Zakirova Dilfuza Ergashboyevna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy shaxsiy sifatlarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari.....	912
<i>Xabilova Sitara Tursunmurod qizi, Payg'amova Husnida</i>	
Korpus asoslangan til pedagogikasini yuqori kurs ingliz tili ta'limiga joriy etishning nazariy jihatlari.....	915
<i>Toshpulatova Mexriniso Kilichevna</i>	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy rivojlantirishni pedagogik muammo sifatida o'rganish.....	919
<i>Axmedov Juraboy Raxmonberdiyevich</i>	
Talabalarning bilim o'zlashtirish darajasi va faolligini oshirishda differensial yondashuvning ahamiyati.....	925
<i>Sultonova Farangiz Alisherovna</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning yozuv malakasini oshirish yo'llari.....	929
<i>Boltayeva Barno Isakulovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni milliy ruhda tarbiyalash metodikasini rivojlantirish.....	932
<i>Qosimova Aziza Umarali qizi</i>	
Дифференцированный подход как условие для преодоления дислексии у учащихся.....	935
<i>Моминова Тойгул Боходир кизи</i>	
Improving the Methodology of Developing Phonetic Competencies of Primary School Students.....	939
<i>Zilolaxon Kenjayeva Saminjon kizi</i>	
Bolalar tadbirkorligini rivojlantirishning zaruriyati.....	943
<i>Axmadaliyeva Muxarramoy Olimjon qizi</i>	
Assessing and Monitoring Pedagogical Creativity in Modern Education Processes.....	948
<i>Abdulkhayev Abduvokhid Abdulbori ugli</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida qadriyatli munosabatni shakllantirishning milliy an'ana va pedagogik tajribalar asosida tahlili.....	951
<i>Achilov Obid Muzrobovich</i>	
Maktabgacha ta'lim sohasida inson resurslarini rejalashtirishning ahamiyati va mehnat bozori tendensiyalari tahlili.....	956
<i>N. Sh. Miryusupova</i>	
Emotsional intellektning ahamiyati va uning psixologik hamda fiziologik xususiyatlari.....	960
<i>Bahodirova Shahnoza Rustam qizi</i>	
O'zbek tili darslarida o'quvchilarda PISA topshiriqlarini bajarish ko'nikmalarini shakllantirish.....	964
<i>Kamshat Baymenova</i>	
Pedagogik texnologiyalar zamonaviy o'quv jarayonining muhim omili sifatida.....	967
<i>Kazakov Ne'mat Normurodovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kreativ kompetentlikni shakllantirishda kasbiy refleksiyaning psixologik-pedagogik asoslari.....	971
<i>Komiljonova Dilyoraxon</i>	
O'zbek xalq dostonlarini interfaol usullar yordamida o'qitish.....	973
<i>Nurjanova Yulduz Shukirillayevna</i>	
Umumta'lim maktablarida tabiiy fanlarni o'qitishda fanlararo integratsiyani takomillashtirishning tarkibiy-funksional tuzilmasi.....	976
<i>Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich</i>	
Kasbiy maslahat – maktab o'quvchilarini kasbga yo'naltirishning samarali vositasi sifatida.....	980
<i>Raxmatova Sevara Abdulloevna, Gulyamov Djaxangir Raxmatullaevich</i>	
Umumkasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonida interaktiv metodlardan foydalanish imkoniyatlari.....	986
<i>Saydullayeva Shahlo Sobir qizi</i>	

Pedagogik modellashtirishning o'ziga xos jihatlari va nazariy asoslari.....	990
Sharipov A'zamjon Axmadjonovich	
Talabalarda tolerantlik ko'nikmalarini rivojlantirish omillari	994
Valixanov Ilyos Ixamovich	
Ta'lim texnologiyalarini mashg'ulotlarda qo'llashning o'ziga xos jihatlari.....	998
Valiyev Sarvar Abdusalimovich	
Ishonch – ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida	1002
Xo'jamova Kamola To'lqin qizi	
Jahon va O'zbekiston tajribasida kasbiy muloqot kompetensiyalarini shakllantirish yondashuvlari	1006
Rajapov Sulaymon Nuraddin o'g'li	
Iqtisodchilarning kasbiy faoliyatida ingliz tilining o'rni va ahamiyati.....	1010
Samandarova Nargiza Muxammadovna	
Praksiologik yondashuv – pedagogik ta'limning metodologik asosi sifatida.....	1015
Rashidova Zulayho Olimjon qizi	
Talabalarga ingliz tilini o'rgatishda "pen pals" loyihasidan foydalanish modeli	1020
Tuymanova Inobat Fozilovna	
Gamifikatsiya asosida ingliz tili darslarini tashkil etish metodlari.....	1024
Ahmadaliyeva Hilolaxon A'zamjon qizi	
O'zbekistonda ingliz tilini o'rganayotgan yosh o'quvchilarda gapirishga bo'lgan xavotir darajasi: rol o'ynash intervensiyasi	1029
Mannapova Maftunaxon	
Ingliz tili darslarida o'quvchilarning grammatik ko'nikmalarini story-based learning usulidan foydalanib shakllantirish metodikasi.....	1033
Xalilova Sevara Kamoliddin qizi	
Integrating the Case Study Method Into Teaching Medical English: an Innovative Pedagogical Research	1037
Xoshimova Azizaxon Saxobiddinovna	
Boshlang'ich sinf darslarini 4K modeli asosida tashkil qilishning ahamiyati va samaradorligi	1041
Matqurbonova Sevara Ikromjon qizi	
Критерии эффективности системного подхода в образовании и воспитании детей, находящихся на длительном лечении	1044
Алимова Нигора Исраиловна	
Развитие учебной мотивации через дифференцированный подход в преподавании физики.....	1049
А. Б. Камалов, М. П. Серимбетова	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida media savodxonlikni shakllantirish metodikasi	1053
Astanaqulova Nilufar Dilmurod qizi	
Talabalarda web platformadan foydalanish asosida kompyuterli modellashtirish ko'nikmasini rivojlantirish	1058
Xazratqulov Abduvohid Abdurauf o'g'li	
Bo'lajak oligofrenopedagoglarni kasbiy kompetentligini rivojlantirish	1062
Gulyamova Aziza Anvarovna	
Integrativ yondashuv asosida bo'lajak pedagoglarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirish muammosining mavjud holati	1066
Solijonov Jasurbek Valeriy o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni qoidali o'yinlar orqali jismoniy va ruhiy rivojlantirishning shart-sharoitlari	1070
Umarova Mehriniso Ibragim qizi	
Etnomadaniy kompetentlik tushunchasining genezisi va zamonaviy talqinlari.....	1074
Isomiddinov Asliddin Baxriddin o'g'li	
O'smir qizlarda ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishda ota-onalarning roli	1078
Abdurazoqova Marg'uba Muxammad qizi	
Kreativ fikrlash kompetensiyalarining mazmuni va ahamiyati	1081
Yuldashev Shukurullo	
Eshitishida nuqsoni bo'lgan o'quvchilar nutqining talaffuz tomonini shakllantirishda differensial yondashuv	1086
Abdunazarov Abdumutal Olimovich, Toshpulatova Muxlisa Toshpulot qizi	

Sensor integratsiya asosida aqli zaif o'quvchilarni tarbiyalashda nutqga ta'sir etishning korreksion ahamiyati.....	1089
<i>Akramova Xafiza Samadovna, Raximova Zarina Shuxrat qizi</i>	
Talabalarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishida qadriyatlarining o'rni va ahamiyati.....	1093
<i>Boboxujayev Joxonmirzo Umar o'g'li</i>	
Mediasavodxonlik vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik xususiyatlari	1096
<i>Pardayev Asror Ikromvich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi tarbiyalanuvchilarni sensomotorikasining psixologik strukturasi.....	1099
<i>Parmonova Laylo Ilxomovna</i>	
Формирование эмоционального интеллекта у младших школьников средствами сказкотерапии	1102
<i>Мухаммадиева Марифат Мурод қизи</i>	
Fizika ta'limida STEAM texnologiyalaridan foydalanish orqali o'quvchilarda kasbiy va innovatsion kompetensiyalarni shakllantirish.....	1105
<i>Mamatxunov Yorkin Abduraimjanovich, Soliyeva Mubinabonu Zokirjon qizi</i>	
Bolalik autizmi: logopedik va psixologik yondashuvlar asosida o'rganish	1112
<i>Xalilova Shaxnoza Ikromjon qizi</i>	
O'quvchilarning tasavvur qilish ko'nikmalarini oshirishda tanqidiy fikrlash ko'nikmasining ahamiyati.....	1114
<i>Mamadjanova Nozima Adxamovna</i>	
Axborot maydonida yoshlar tarbiyasi: axloq va ommaviy madaniyat muammolari	1117
<i>Rayxona Surobova</i>	
Raqamli charchoq: onlayn hayotning psixologik oqibatlarini.....	1120
<i>Azizova Shodiya Utkur qizi</i>	
Boshqaruv psixologiyasiga oid terminlarning tarjimada ekvivalentlik xususiyatlari	1123
<i>D. J. Norboyeva</i>	
Dyuzdo sportining yoshlar orasida milliy g'urur va jismoniy madaniyatni shakllantirishdagi roli.....	1126
<i>Tangriyev Abdullo Tovashovich</i>	
Vijdon ko'p qirrali fenomen sifatida. Etimologik va leksik tahlil	1131
<i>Mamnazarova Dilobar Akbarovna</i>	

VIJDON KO'P QIRRALI FENOMEN SIFATIDA. ETIMOLOGIK VA LEKSIK TAHLIL

Mamnazarova Dilobar Akbarovna
Mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada vijdon hodisasi Sharq va G'arb etimologik qarashlari doirasida tahlil qilinadi. Unda vijdonning asosiy ma'nolari aniqlanib, mazkur hodisaning til, falsafa va axloqshunoslik sohalarida shakllanishi hamda amal qilishi izohlanadi.

Kalit so'zlar: hodisa, vijdon, tahlil, etimologiya, axloq-odob, burch, uyat, etika, ezgulik, synderesis, conscientia, qalb, ong, ma'naviyat, nafs, fitrat, e'tiqod.

Abstract: This article examines the phenomenon of conscience within the framework of Eastern and Western etymological perspectives. It identifies the core meanings of the concept and explains its development and functioning in language, philosophy, and ethics.

Key words: phenomenon, conscience, analysis, etymology, morality, duty, shame, ethics, virtue, synderesis, conscientia, heart, mind, spirituality, soul, nature, belief.

Аннотация: В данной статье феномен совести рассматривается в контексте восточных и западных этимологических взглядов. Определяются основные значения понятия, объясняется его развитие и функционирование в языке, философии и этике.

Ключевые слова: феномен, совесть, анализ, этимология, мораль, долг, стыд, этика, добродетель, synderesis, conscientia, сердце, сознание, духовность, страсть, природа, вера.

KIRISH

“Vijdon” hodisasini to'liq o'rganish uchun til tahlilidan foydalanish zarur, chunki so'zni lingvistik jihatdan tadqiq etish har qanday hodisani chuqur va har tomonlama o'rganishga yordam beradi. So'zning asl ma'nosi va etimologiyasini bilish, uning hozirgi shakli va mazmuniy tuzilishini to'liq anglash uchun muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy falsafa fanida bilimning etimologik va leksikografik qatlamlariga yetarlicha e'tibor berilmayotgani sababli, mazkur yo'nalishda tadqiqot olib borish zarurati yuzaga kelmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

A. X. Vostokov, M. Fasmer, V. V. Kolesov, P. Ya. Chernix va boshqa bir qator tadqiqotchilar o'z ishlarida “vijdon” atamasining shakllanishi haqida quyidagi ma'lumotlarni keltiradilar: “vijdon” qadimgi slavyan tilidan o'zlashtirilgan bo'lib, u yerda yunoncha $\sigma\upsilon\nu\epsilon\acute{\iota}\delta\eta\sigma\iota\varsigma$ (conscientia) so'zining kalkasidir.

Vijdon fenomeni masalasida bunga cherkov-slavyan tilining rus variantidagi o'ziga xos aksentologik xususiyati – “er” prefiksi bilan urg'uning erta ko'chishi yordam bergan. XVI asrda Novgorod va Pskov qo'lyozmalarida hali ham dastlabki urg'u shakli (совѣсть) saqlanib qolgan. Bu davrda Moskva yozma yodgorliklarida faqat cherkov-slavyan varianti qo'llanilgan bo'lib, unda “совѣсть” so'zi “вѣд-” (bilish) o'zagi bilan semantik aloqasini allaqachon yo'qotgan edi. Adabiy til me'yorlari Moskva hududida shakllanganligi sababli, rus tili “совѣсть” shaklidagi ushbu so'zni o'zlashtirdi.

Islomiy manbalarda “vijdon” tushunchasi

Islomiy adabiyotlarda “vijdon” tushunchasi bevosita shu so'z bilan emas, balki mazkur ma'no-mazmuni ifodalovchi arabcha atamalar orqali ilk bor Qur'oni Karim va Hadislarda tilga olingan. Keyinchalik esa, bu tushunchalar tafsir, hadis, fiqh, kalom va tasavvuf adabiyotlarida keng tahlil qilindi.

Qur'onda "vijdon" so'zi bevosita ishlatilmagan bo'lsa-da, uning ma'nosiga yaqin bo'lgan tushunchalar mavjud. Xususan, insonning ichki hissiyotlari, o'zini o'zi hisobga olishi, yaxshilik va yomonlikni farqlay bilishi, qalb pokligi kabi ma'nolarni ifodalovchi oyatlar uchraydi.

Qur'oni Karimning "Qiyomat" surasi, 2-oyatida:

"Qasam ichamanki, o'zini malomat qiluvchi nafsga!" ("Nafsi lavvoma" – نفس لوامة).

Bu "o'zini tanqid qiluvchi" yoki "pushaymon bo'luvchi" nafsni anglatadi. U inson gunoh qilganida uni qoralaydi, uni to'g'ri yo'lga qaytishga undaydi. Bu hol vijdonning eng muhim funksiyalaridan biridir. "Nafsi lavvoma" tasavvufda vijdonning eng yaqin timsoli sifatida talqin qilinadi – bu nafs doimo o'z xatolarini tan oladi, pushaymon bo'ladi va to'g'rilanishga harakat qiladi.

"Qalb" (قلب) Qur'onda idrok markazi, his-tuyg'ular manbai va ma'naviy anglash joyi sifatida zikr qilinadi. Qalbning pok yoki zanglagan holati inson vijdonining holati bilan bevosita bog'liq deb talqin qilinadi.

"Fitrat" (فطرة) esa insonning asl, sof tabiati, Alloh tomonidan berilgan tabiiy moyillikni bildiradi. Qur'on oyatlarida insonning yaxshilikka intilishi va Allohga bo'lgan fitratiy moyilligi qayd etiladi – bu hol vijdonning tabiiy manbai sifatida talqin etiladi.

Hadislarda vijdon konsepti

Payg'ambar Muhammad (s.a.v.) hadislarida vijdon ma'nosini ifodalovchi bir qator tushunchalar uchraydi. Masalan:

"Yaxshilik – bu qalbing xotirjam bo'lgan narsa; yomonlik esa – qalbingda shubha uyg'otgan va odamlarning qarashidan g'ashing keladigan narsadir."

(Imom Muslim rivoyati).

Bu hadis vijdonning ichki kompas sifatidagi funksiyasini ifodalaydi.

Yana bir hadisda:

"Biror ishni qilmoqchi bo'lsang, qalbingdan so'ra. Yaxshilik – bu qalb mutmain bo'lgan narsa; gunoh esa – qalbingda shubha uyg'otgan narsadir, garchi odamlar senga fatvo bersalar ham."

(Imom Ahmad rivoyati).

Bu rivoyatlarda vijdonning axloqiy signal vazifasini bajarishi ochiq ko'rsatilgan. Qalabda shubha uyg'otgan tuyg'u – bu vijdonning ogohlantiruvchi ovozidir; inson sof fitratda yaratilganligi bois, gunoh qilganida vijdon uni darhol ogohlantiradi.

Tasavvufda vijdon talqini

Qur'on va Hadislardagi ushbu asoslarga tayangan holda, ilk islom ulamolari o'z asarlarida vijdon ma'nosini chuqur tahlil qilganlar. Ayniqsa, tasavvufda "nafs" va "qalb" tushunchalari juda keng yoritilgan.

Hasan Basriy, Robia Adaviya, Junayd Bag'dodiy kabi tasavvuf shayxlari insonning o'z nafsini isloh qilishi, qalb pokligi, o'zini hisob-kitob qilish (muhosaba), tavba va poklanish g'oyalarini vijdon faoliyati bilan bog'laganlar.

Kalom va fiqh adabiyotlarida esa to'g'ri e'tiqod, niyatning halolligi, ichki mas'uliyat, halol va haromni farqlash zarurati ta'kidlanadi – bu esa vijdonning yo'naltiruvchi va hukm chiqaruvchi funksiyasini aks ettiradi.

Tasavvufda vijdon insonning ma'naviy sayohatining markaziy nuqtasi sifatida ko'riladi. U nafaqat axloqiy mezon, balki Alloh bilan ruhiy aloqa va haqiqatni anglashning vositasidir.

Tasavvufning asosiy maqsadi – nafsni jilovlash va uni ruhiy kamolot sari yo'naltirishdir. Bu jarayonda vijdon muhim rol o'ynaydi.

Tasavvufda qalb insonning haqiqiy mohiyati, ilohiy nur aks etuvchi maskan sifatida talqin etiladi. Qalb pok bo'lsa, vijdon ham pok va ravshan bo'ladi; aksincha, dunyoviy orzular va gunohlar bilan ifloslangan qalabda vijdon zaiflashadi yoki so'nadi.

Jaloliddin Rumiy va Bahouddin Naqshband kabi shayxlar qalbni poklash va vijdonni ravshanlashtirish yo'llarini ko'rsatganlar. Pok vijdon orqali inson Allohning marhamatini his etadi va ichki hidoyatga erishadi. Bu holat "kashf" (ma'naviy ochilish) va "ilhom" jarayonlariga olib keladi.

Tasavvufning markaziy amallaridan biri – zikr (Allohni yodda tutish) bo'lib, u insonni Alloh huzurida ekanligini doimo eslab turishga undaydi. Bu doimiy xotirlik vijdonni uyg'otadi va mustahkamlaydi. Bahouddin Naqshbandning "Qalbi bilan zikr qilsin" degan ta'limoti shu ma'noni bildiradi: zikr insonni Robbisiga yaqinlashtiradi, bu yaqinlik vijdonni kuchaytiradi va insonni ilohiy javobgarlikni chuqur his etishga olib keladi.

Tasavvufda vijdon axloqiy mukammallikka erishishning asosiy vositasi sanaladi. Bu quyidagi shakllarda namoyon bo'ladi:

1. O'zini tekshirish (muhosaba): inson o'z xatti-harakatlarini vijdonan baholaydi, xatolarini tan oladi va tuza-tadi.

2. Poklik va rostgo'ylik: yolg'on va riyokorlik vijdonni bulg'aydi, shuning uchun tasavvufda ular qat'iy qoralanadi.
3. Xolislik: barcha amallarni faqat Alloh rizoligi uchun bajarish – vijdonning oliy ko'rinishidir.

Rumiy "Masnaviy" asarida vijdonni "ichki olov" yoki "hakam" deb ataydi. Unga ko'ra, vijdon insonni azob orqali poklaydi va haqiqatga yetaklaydi. Naqshbandiya ta'limotida "xavoti dar" (doimiy Alloh huzurida ekanlikni his etish) va "muzokara" (qalban zikr) orqali vijdonni uyg'oc tutish muhim o'rin egallaydi.

Yusuf Hamadoniy, Ahmad Yassaviy va Xoja Ahror Vali asarlarida ham nafsni tarbiyalash, qalbni poklash va halollik orqali vijdonni komillikka yetkazish g'oyalari keng yoritilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida belgilangan talablar asosida ta'lim jarayonini yuksak darajada tashkil etish, talabalarni kreativ pedagogik kompetensiyaga oid bilimlar bilan metodik jihatdan qurollantirishda o'zbek paremiyalarida "vijdon" konseptining kognitiv-pragmatik tadqiqi muhim ahamiyat kasb etadi.

Tilshunoslikda konsept maydonining strukturaviy tavsifini aniqlash, "vijdon" konseptini namoyon etishda qo'llaniladigan ko'plab lisoniy vositalarni tizimli ravishda tahlil qilish hamda ularning pedagogik va lingvokognitiv imkoniyatlaridan samarali foydalanish ta'lim amaliyotida intellektual-pedagogik madaniyat va texnikani shakllantirishga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

"Vijdon" tushunchasi bilan bog'liq "συνείδησις" atamasi ilk bor g'arb falsafasida Demokrit asarlarida uchraydi. U bu atamani o'ziga xos axloqiy ma'noda – sodir etilgan yovuzlikni anglash, o'z xatti-harakatlari ustidan ichki nazorat ma'nosida ishlatgan. Demokrit izohlarida vijdon burch va uyat tuyg'ulari bilan chambarchas bog'liq. Uning fikricha, inson o'zidan uyalishni o'rganmog'i lozim; har bir kishining qalbida "noloyiq ish qilma" degan qonun bitilgan bo'lishi kerak. Burchni jamiyat belgilaydi, ammo inson uning talablariga ixtiyoriy ravishda amal qilib, shu orqali o'z tabiati va axloqiy fazilatlarini takomillashtiradi.

Arximandrit Platon o'zining "Axloqiy ilohiyot" asarida "συνείδησις" atamasi o'sha davrda keng qo'llaniganini ta'kidlaydi. Bu atama insonning o'z-o'zini tahlil qilish jarayonida duch keladigan ichki voqelik, tajriba va idrokni ifodalash uchun ishlatilgan. Shu bois qadimgi yunon tafakkurida vijdon, asosan, salbiy xatti-harakatlarni baholovchi, o'z qilmishlarini axloqiy mezon bilan o'lchovchi ichki mexanizm sifatida tushunilgan. Ushbu mulohazalardan kelib chiqib, bu tushuncha ilk paydo bo'lgan davrdan boshlab bilim va axloqiy baholash ma'nolarini o'z ichiga olganini ko'rish mumkin.

Suqrot ta'limotidagi demon g'oyasi ham vijdon konsepsiyasi bilan bevosita bog'liq. Demonning ogohlantirishlari inson xatti-harakatlarining axloqiy bahosidan ko'ra ko'proq tashqi muvaffaqiyatga taalluqli bo'lgan, shu sababli u vijdon ovozidan ko'ra orakulning bashoratlariga o'xshab ketgan. Suqrot har bir insondan o'z xatolarini yashirmaslikni, ularni oshkor aytishni, hattoki o'zini tanqid qilish uchun so'z va nutqni vosita sifatida ishlatishni talab qilgan. Bu keyinchalik "vijdon" deb atalgan axloqiy nazorat mexanizmining tashqi ko'rinishi sifatida shakllandi.

Aristotel esa inson tafakkurini barcha faoliyatning, jumladan bilish jarayonining markaziy asosi deb hisoblagan. Unga ko'ra, tafakkur insonning hayoti va shaxsiyatining asosiy belgisi bo'lib, inson mohiyatini tashkil etadi: "...yo o'zi ilohiydir, yo bizdagi eng ilohiy qismidir". Tafakkur tufayli inson o'z xatti-harakatlarini boshqaradi, to'g'ri tanlov qiladi, baxt-saodatga erishadi va axloqiy ideallarni hayotga tatbiq etishga intiladi.

Aristotel axloq sohasida faqat nazariy bilimga ega bo'lishni yetarli deb bilmaydi; fazilatlarini amalda qo'llash zarurligini uqtiradi. U axloqiy idealni ro'yobga chiqarishga qaratilgan faoliyatni inson mohiyatining ajralmas qismi sifatida talqin etadi. Aristotelida aqlning his-tuyg'ulardan ustunligi insonning to'g'ri tanlov qilishi va axloqiy xulqni belgilovchi asosiy shart sifatida ko'rsatiladi. Shaxs harakatlarida erkin, biroq uning odatlari, tarbiyasi va tabiiy qobiliyatlari tanlov jarayoniga ta'sir ko'rsatadi. Yaxshilikni amalga oshirish uchun nafaqat irodaviy harakat, balki ma'lum ruhiy holat ham zarur.

Aristotel fikricha, yaxshilik vijdon bilan chambarchas bog'liq. U shunday yozadi: "Odamlarni vijdonli deb atashga imkon beruvchi narsa – bu yaxshi insonning to'g'ri hukmidir. Biz yaxshi insonni aynan vijdonli deb hisoblaymiz, chunki vijdon yaxshilik haqida to'g'ri hukm chiqaradi." Shu bois, aql, vijdon va mulohaza insonning tabiiy asoslari bo'lib, ular yoshi ulg'aygani sayin namoyon bo'ladi. Aristotelida ideal hayot – bu mushohadali hayot bo'lib, u donolik, mo'tadillik, saxiylik, rostgo'ylik, jasorat, adolat va do'stlik kabi qadimiy fazilatlar bilan chambarchas bog'langan.

Stoiklar, xususan Seneka, vijdon pokligini insonning ichki qoniqish manbai sifatida, vijdon azobini esa gunoh uchun jazo deb talqin qilgan. Seneka va Epiktet vijdonning ichki ovozi tashqi fikrlardan ustun turishi kerakligini ta'kidlaganlar. Senekaning Lutsiliyga yozgan maktublarida u shunday yozadi: *“Oliy ruh bizning ichimizda yashaydi; u barcha yaxshi va yomon ishlarimizni hisobga oladi, u bizning qo'riqchimiz ham, qasoskormiz hamdir. Biz unga qanday munosabatda bo'lsak, u ham bizga shunday javob beradi.”*

Sitseron va keyingi stoiklar esa inson vijdonini fazilatlarining sofligi bilan bog'lab talqin qilganlar. Yunon tafakkurida vijdon har doim ham to'g'ri yo'l ko'rsatkichi sifatida emas, balki xato qiluvchi mexanizm sifatida ham tan olingan.

Faqat xristianlikda vijdon haqidagi ta'limot ilk bor mustaqil asosga ega bo'ldi. Havoriy Pavlus “Rimliklarga maktub”da inson hokimiyatga nafaqat jazodan qo'rqib, balki “vijdoni tufayli” bo'ysunishi kerakligini ta'kidlaydi. U vijdon rivojlanishini tan oladi va uni axloqning amaliy maqsadlari bilan bog'laydi.

Ioann Zlatoust esa birinchi bo'lib vijdon erkinligi haqida so'z yuritgan. U poraga uchmaydigan sudya timsoli orqali vijdonni ezgulikka yo'naltiruvchi ichki yo'l ko'rsatkich sifatida talqin qilgan.

O'rta asr sxolastikasida vijdon hodisasini chuqurroq tahlil qilish uchun “synderesis” atamasi paydo bo'ldi. Bu atama avliyo Iyeronimning “Hizqiyoy payg'ambar sharhi” asarida ilk bor qo'llanilib, inson ruhiga “o'z aybini his qilish va gunohdan iztirob chekishga majbur etuvchi qism” sifatida kiritildi.

Yuqori o'rta asr sxolastikasida vijdon va synderesis talqini Yevropa falsafasining xristian paradigmasi doirasida shakllanib, uni axloqiy lashtiruvchi asosga aylantirdi. Yozma yodgorliklarda vijdon murakkab hodisa sifatida ko'rsatilgan: vijdon so'zlarni qabul qiladi, tozalanadi, azob chekadi, jazo sifatida kechiniladi, erkinlikni belgilaydi, aql bilan uyg'unlikda ishlaydi.

Sharqiy slavyan tillarida “vijdon” (сѡвѣсть) atamasi X asrdan boshlab yozma yodgorliklarda keng qo'llanilgan. U Simeon davrining tarjimalarida, Presviter Kozmaning so'zlarida va Svyatoslav to'plamlarida uchraydi. Ukr. со́вість, bolg. s'vest, serb-xorv. сáвест, sloven. vest shakllari bu so'zning umumslavyan ildizdan kelib chiqqanini ko'rsatadi. P. Ya. Chernix ta'kidlashicha, bu so'z yunoncha σοφειδης (“birgalikdagi bilim”, “ongli idrok”) atamasining tarjima shakli bo'lib, сѡвѣсть “kim bilandir birgalikda bilish” ma'nosini ifodalagan.

Hind-yevropa tillarida esa bu ildiz “bilmoq” ma'nosini anglatadi: lotincha vidi, yunoncha οἶδα, hindcha veda, avestcha vaēda – barchasi “men bilaman” degan ma'noni beradi. Shu bois, “vijdon” konsepti tarixiy jihatdan “bilish” va “birgalikda anglash” g'oyalariga tayanadi.

V.V. Kolesov ta'kidlaganidek, yunoncha σοφειδης so'zidan olingan turli kalka variantlar orasida rus adabiy tilida aynan сѡвѣсть shakli mustahkam o'rnanishgan. Bu so'z o'z xatti-harakatlari va xulq-atvori uchun shaxsning axloqiy mas'uliyatini anglash g'oyasini ifodalagan.

Rus tilida “vijdon”dan hosil bo'lgan ko'plab shakllar mavjud: vijdonsiz, vijdonli, vijdonan, uyatli, uyalmoq, vijdonsizlik va boshqalar. Ularning barchasi “uyat” semasiga yaqin. A. Preobrajenskiy va B.A. Larin tadqiqotlarida “uyat”, “sharmandalik”, “or” tushunchalarining semantik evolyutsiyasi, ya'ni fiziologik holatdan ijtimoiy bahoga o'tganligi ko'rsatiladi. Shu jarayonda “uyat – or” sinonimik juftligi asta-sekin “vijdon” bilan almashtirilgan.

Injilda “vijdon” tushunchasi milodiy I asrda, havoriylar davrida paydo bo'lgan. Yuhanno Injilida bu so'z faqat bir marta uchraydi: “Ular buni eshitib, vijdonlari qiynalgani sababli chiqib ketdilar...” (Yuhanno, 8:9). Bu epizod vijdonning ichkiurning so'zsiz guvohligi sifatida talqin qilinadi.

Qadimgi slavyan tarjimalarida esa σοφειδης so'zi ba'zan “odat” yoki “yurak” bilan ifodalangan. Keyinchalik o'qimishli diniy matnlar keng tarjima qilinishi natijasida “vijdon” so'zi axloqiy ma'noda mustahkamlanib bordi.

S.I. Ojegov lug'atida “vijdon” quyidagicha ta'riflanadi: “Insonning o'z xatti-harakatlari uchun odamlar va jamiyat oldidagi axloqiy mas'uliyat hissi.” Bu ta'rifga ko'ra, vijdon insonning o'z harakatlarini ichki baholashi, o'z-o'zini nazorat qilishi, axloqiy me'yorlarni mustaqil shakllantirishi va ularga rioya etish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Falsafada vijdon ko'p qirrali fenomen bo'lib, uning mazmuni jamiyatning g'oyaviy yo'nalishiga bog'liq ravishda o'zgaradi. XX asr o'rtalarida u hissiy kechinmalar majmuasi va axloqiy mas'uliyatni anglash sifatida talqin qilingan bo'lsa, keyinchalik axloq kategoriyasi, shaxsiy o'zini baholash qobiliyati sifatida qarala boshlandi.

Patristik an'anada vijdon ichki tuyg'u, ruhiy ovoz, insonni yaxshilik va yomonlik orasida yo'naltiruvchi ilohiy indikator sifatida ko'rilgan. U “axloqiy sudya”, “ichki ustoz” va “fosh etuvchi” sifatida tavsiflanadi. Shu bois, patristik tafakkurda vijdon – Xudo tomonidan berilgan nur bo'lib, u insonni ezgulikka yetaklaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olingan lingvistik, leksikografik va etimologik ma'lumotlar vijdonning axloqiy hodisa sifatidagi mohiyatini tasdiqlaydi. Dastlab bu tushuncha ilohiyot adabiyotida shakllanib, insonning ma'naviy-ruhiy dunyosini tavsiflashda qo'llanilgan. Keyinchalik esa u insonning ichki holatini, o'z-o'zini baholash va nazorat qilish mexanizmini ifodalovchi ko'p qirrali ijtimoiy-psixologik va axloqiy kategoriya sifatida keng qo'llanila boshlangan

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qur'on Karim.
2. Imom Ismoil al-Buxoriy. Sahihi Buxoriy. 1-jild. – Toshkent: Qomuslar Bosh tahririyati, 1991.
3. Arastu (Aristotel). Axloq. – Moskva, 2006. – 492 b.
4. Dushin, O. E. XIII–XVI asrlarda G'arbiy Yevropa madaniyatida e'tirof va vijdon. – Sankt-Peterburg, 2005. – 156 b.
5. Yangi Ahd yunon–o'zbek lug'ati. Barkli M. Nyumanning qisqacha yunon–ingliz Yangi Ahd lug'atining tarjimasi. – Moskva, 2006. – 239 b.
6. Fasmer, M. Rus tilining etimologik lug'ati. 4 jildlik. III jild. – Moskva, 1987. – 832 b.
7. Sreznevskiy, I. I. Yozma yodgorliklar asosida qadimgi rus tili lug'ati uchun materiallar. 3-jild. – Moskva, 1958. – 679–680 b.
8. Chernix, P. Ya. Zamonaviy rus tilining tarixiy-etimologik lug'ati. 2 jildlik. II jild. – Moskva, 1990. – 560 b.
9. Shanskiy, N. M.; Bobrova, T. A. Rus tilining maktab etimologik lug'ati: So'zlarning kelib chiqishi. – Moskva, 2004. – 400 b.
10. Kolesov, V. V. So'z va ish: Rus so'zlari tarixidan. – Sankt-Peterburg, 2004. – 703 b.
11. Preobrajenskiy, A. Rus tilining etimologik lug'ati. II jild. – Moskva, 1910–1914. – 420 b.
12. Dal, V. I. Jonli buyuk rus tilining izohli lug'ati. 4 jildlik. IV jild. – Moskva, 2002. – 688 b.
13. Фасмер, М. Этимологический словарь русского языка. В 4 т. Т. III. – Москва, 1987. – 832 с.
14. Срезневский, И. И. Материалы для словаря древнерусского языка по письменным памятникам. Т. 3. – Москва, 1958. – С. 679–680.
15. Черных, П. Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка. В 2 т. Т. II. – Москва, 1990. – 560 с.
16. Mengliyev, B. Tilshunoslik asoslari. – Toshkent: "Dimal", 2025.
17. Nurmonov, A. Paradigma va uning olamning lisoniy manzarasiga (OLM) munosabati. Tanlangan asarlar, III jild. – Toshkent: Akademya, 2012. – 298 b.
18. Нурмонов, А.; Искандарова, Ш. Тилшунослик назарияси. – Тошкент: Фан, 2008. – 218 б.
19. Nurmonov, A. Struktur tilshunoslik: ildizlari va yo'nalishlari (Lingvistika yo'nalishidagi magistrlar uchun o'quv qo'llanma). – Andijon, 2006. – 316 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.